

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 9.

VSEBINA:

1. Dr. Jos. Tominšek: O napakah in pravilih slovenskega pisanja	257
2. Fr. Orožen: O domoznanskem pouku s posebnim ozirom na čitanje in razumevanje zemljevidov	263
3. Miro Šijanec: Konjunktivne ideje Tolstega	269
4. Zadavska: Ženska ročna dela v ljudski šoli	276
5. Anton Skala: Razvoj šolstva v postojnskem šolskem okraju za vladanja cesarja Franca Jožefa I.	282
6. Književno poročilo	285
7. Razgled: Listek 286 — Pedagoški paberki 288 — Kronika	288

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: **Anton Sterlekar.**

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

O napakah in pravilih slovenskega pisanja.¹

Spisal dr. Jos. Tominšek.

„Tudi bi djal, da naj bi neusmiljeno rešotali
vso novino zdanjih slovenskih knjig“

Levstik, l. 1858

Minulo je pol stoletja, odkar je Levstik s svojimi članki „Napake slovenskega pisanja“ vznemiril idilsko življenje pisateljev amaterjev v slovenskem vinogradu. Ko je Bleiweis v svojih „Novicah“ l. 1858. pričel objavljati Levstikov spis², si pač ni mogel misliti, da bo vsled njega vzkipeel pravcat boj; saj ni pričakoval, da bodo Levstikove besede naperjene tudi — dasi ne izrečno — proti pisavi „Novic“ samih. Stvarne jezikovne razprave Levstikove bi sicer ne bile dirnile nikogar; a Levstik jim je dodeloval pri vsaki priliki svoje osoljene splošne opazke, ki so zgrabljale često bolj pisatelje subjekte nego njih jezik kot objekt. S posebnim jezavim veseljem je butal ob trmoglavost Gorenjcev, čisto pozabivši na svojo nič manjšo dolensko trmo; že s tem se uredniku „Novic“ — Gorenjcu — ni uslužil. Naravnost za napad na prizanesljivo sodeče „Novice“ pa se je moral smatrati Levstikov glasni poziv o potrebi stroge kritike, ki je ž njim končal svoj spis (str. 81. – 86.); zdelo se mu je čas, da se tudi o tem kaj „izblekne“. Zdaj so planile „Novice“ po lastnem sotrudniku; zgrabil ga je urednik sam ter zastopnik gorenjščine, Hicinger. Levstik ni molčal, to se razume; odvzeti mu niso mogli peresa, a zaprli so mu javne liste, tako da je poglavitni del njegovega odgovora „Gospodoma nasprotnikoma“ ostal neobjavljen; v „Zbranih spisih“ ga zdaj čitamo celotno.

Danes, pol stoletja pozneje, se nam zdi ondanji hudi boj zelo pretiran. Gospodje so se borili v prid — svoje slovnice in svoje pisave za žive in mrtve; od stvari so prešli — po starem receptu — kaj hitro na osebe in osebnosti ter so po načelih tedanje vzgoje medsebojno poučevanje zvesto

¹ S tem naslovom objavlja prof. dr. Jos. Tominšek v „Ljublj. Zvonu“ aktualno razpravo. Uverjeni smo, da ustrezemo cenjenim bralcem, ako prinesemo (v današnji številki) iz te razprave splošen uvod, ki določa gonilne sile slovenske pisave, ter (v prih. štev.) prvo poglavje, tičeče se zelo razširjene napake.

Uredništvo.

² Mi navajamo v našem spisu to razpravo po Levstikovih „Zbranih spisih“ (Uredil Fr. Levec) IV. 21 idd.

spremljali in podpirali s — palico. In nastala sta med Slovenci dva tabora pristašev, ki so z živim zanimanjem sledili bojnim kretnjam. — Danes? Danes se o jeziku in pisavi razpro obično slovničarji in kvečjemu kak urednik interesovanec; občinstvu so taki razpori deveta briga. Še manj ko deveta briga pa so jezikovna in pravopisna razmotrivanja — aktivnim pisateljem! Baš v tem je glavna razlika med tedanjo in sedanjo dobo. Tedaj je bil vsak pisatelj naroden pionir, žrtvovalec in zaslužnik; dandanašnji je pisatelj obično uslužbenec, ki opravlja svoj posel prav tako in s podobnimi svrhami kakor katerikoli duhodelec ali rokodelec, skratka: tedaj je bilo pisateljstvo za pretežno večino pisateljev narodno delo, zdaj je za pretežno večino le delo kakor vsako drugo ter, ako se oziramo na realni uspeh, realno narodno tudi le toliko kakor vsako drugo delo narodnjaka.

Zato dandanašnji ni več one ognjevitosti za orodje narodnosti, to je za jezik kot tak; prej je bila vsaka beseda, vsaka oblika že svetinja; zdaj imamo na udobno razpolago cele jezikovne kolajne — kdo bi se potem briga za podrobne svetinjice? To razmerje svedoči, da smo napredovali po obsegu in veljavnosti — res! Nazadovali pa smo v navdušenju za jezik sam in v pieteti napram njemu. Z obče narodnega stališča je tudi to nazadovanje napredek; na mesto navdušenja za sredstvo je stopilo stremljenje, da se temu sredstvu pribori čim večja veljava na zunaj: ugled in enakopravnost z drugimi jeziki. Današnje javno, narodno vprašanje glede našega jezika ni: kak bodi ta jezik, ampak: kako se naj razširi njegov vpliv.

Do tega razmerja je moralo priti, — ako smo hoteli svoj jezik osamosvojiti. Izumiral je slovenski narod jezikoslovcev, iz našega časopisja je izginjalo jezikoslovje, namesto raziskovalcev jezika in jezikovnih boriteljev smo dobili „narodne delavce“ in borilce za narodno enakopravnost. Poglavitna ni več jezikovna pravilnost, ampak jezikova pravica! Veliki cilji zunanjega sveta so odrinili v neopaženo kotišče prejšnjo marljivo skrb za „pravilnost“ in „lepoto“ jezika. Kdor se še peča strokovno z jezikom, se mora bati očitka, da je čudak, suhoparnež, črvivec... Kdo bi se tudi posvečal v burnih časih nehvaležnemu poslu, kojega težav ne bi hotel nihče priznati! Kdo naposled ima toliko časa na razpolago, kakor ga je Levstik (po sili!) imel za svoje študije, bivajoč na kmetih, v Spodnjih Retjah, brez službe, občujoč s priprostim ljudstvom, pazječ na njegovo govorico in vedno iznova prebirajoč sveženjček jezikoslovnih knjig, predmet svojega trajnega posla in svojega razvedrila. Do take idilske slasti v proučevanju jezika so moderniku iz 20. stoletja sredstva izključena prav tako, kakor bi se nagon zanjo težko pojavil.

Na podlagi lastnega svojega izkustva Levstik tudi od pisateljev vedno in vedno zahteva dvoje; prvič: pisatelj se naj uči svojega posla! „Še lonco-vezec, ki res nima zvitega rokodelstva, se mora vendar učiti, preden gre

sam z dratom po svetu; pa bi se pisar ne učil, preden se loti peresa?" Tako pravi na str. 82. in slično drugod. Drugič: pisatelj se uči jezika od našega kmeta! In ta, druga zahteva se mu zdi poglavitna; ponavlja jo v različni obliki pri vsaki priliki in ž njo začenja svoj spis. Stiske njegovega življenjskega položaja so bile v tem oziru zanj prednost nasproti drugim pisateljem: ti so se ločili iz domačega kraja, ko so bili še otroci; potem pa so živeli v mestu, „govorili večidel nemški, brali večidel nemške knjige poleg pisanja družih narodov“. (Str. 21.) Levstik sam pa more samozavestno vprašati: „Koliko pisateljev pa je, ki morejo na selu živeti?“ Na tihem si je pač mislil: „Kakor jaz!“ Da, lahko rečemo, da je tudi prva njegova zahteva: „Uči se!“ domalega istovetna z drugo. Kajti kje naj se uči bodoči pisatelj pravilnega jezika, če ne pri narodu? Iz dotedanjih knjig gotovo ne; iz leposlovnih ne, ki jih itak skoraj ni bilo, in iz slovníc seveda še manj; saj sta bili edini pomembni, Kopitarjeva in Metelkova, pisani celo v nemščini. Največ vzorcev so imeli še pesniki verzotvorci, a nedostajalo je proze, edino trdnega temelja v razvoju jezika. Potemtakem je Levstik prav označil položaj: „Ni še dospelo naše slovstvo do tiste stopinje, da bi se človek do dobrega izučil jezika iz golih knjig; zaklad slovenščini je zmirom še kmet in ljudstvo zunaj mesta“. (Str. 21.)

Toda vpraša se, kateri kmet in ljudstvo kje! Ker je vsak poznal in hvalil najbolj svojega kmeta in zlasti sebe kot bivšega kmeta, zato je bilo težko najti enotno merilo. To je izkusil in tako je počenjal Levstik sam; tako delajo obično tudi dandanašnji tisti, ki se hodijo učiti jezika k narodu samemu. Enemu jezikotvorcu pomaga njegova mati Kraševka, drugemu štajerska teta; navedel bi lahko zglede z imenom.

Le glede tega nedostatka je današnji čas še soroden Levstikovi dobi. Nikakor pa ne velja pravilo, da bi se i zdaj pisatelj mogel izučiti edino „zunaj mesta“. Veseli moramo biti, da tega ni treba. Zdaj smo dospeli do stališča kulturnih narodov in jezikov: jezika se naučimo v šoli in v knjigi. Skrb za uveljavljenje pravic jezika mu je priborila poleg ekspanzivnosti tudi veliko notranjo moč, ki deluje kar avtomatno dalje. Učimo se jezika že iz jezika samega, t. j. iz jezikovnih plodov; ni se treba zatekati edinole k njegovi dovilji, k slovenski materi kmetici. Njena pomoč je zadostovala naivnemu otroku-narodu, dokler se je učil hoditi, a preslaba je odraslemu kulturniku.

Razmerje je in po prirodnem razvoju mora biti baš nasprotno idilskemu v Levstikovih in Bleiweisovih časih: zdaj se mora „kmet in ljudstvo zunaj mesta“ učiti jezika od olikancev „meščanov“; kajti z narodno prosveto se širi tudi znanje njenega orodja, narodovega jezika; prosveta pa ubira svojo pot iz večjih kulturnih središč do osamljenega seljaka. Za domače potrebe zadostuje kmetu njegov jezik in za te se ga seveda še vedno hodimo k njemu učiti; za vse ostale mnogobrojne, zlasti duševne potrebščine pa se

hodi kmet k svetovniku učiti i predmetov i jezikov. — Naši pisatelji se za svoj posel tudi ne hodijo več h kmetu prijavljati: to bi se smejali jezikovnemu ali estetičnemu diktatorju, ki bi kaj takega zahteval! Na letovišče, kajpada, bi že šli v kako vas, za nekaj dni; morda tudi toliko, da si naberejo snovi za spise; svoje orodje pa, jezik, prineseo nabrušeno s seboj in naši najboljši pisatelji (posebno dva!) — a žal le ti! — ga še vedno sproti brusijo in likajo z nekako psihično slovnico, ki ji je svrha ne „pravilnost“ jezika — ta se mora razumeti sama ob sebi — ampak harmonija in ritmika.

Res je še ta in ta „pisatelj“ rojen na kmetih, kakor sploh dokaj razumnikov; a prav tako je res, da imamo izborne in jezikovno briljantne pisatelje, ki niso vzrasli, niso rojeni na kmetih. — Dandanašnji je — hvala Bogu — prav vseeno, sem li rojen pod slamnato streho ali nad parketom: če imam dar, voljo in priliko, bom postal pisatelj in bom pisal lep jezik. Tudi poljudno more pisati parketnik prav tako kakor slamnatostrešnik, ako ima — talent za to. Kdor „zna“ dandanašnji sklanjo, sprego in skladnjo in se ogiblje tujk, še daleko ni da bi mogel biti pisatelj, dasi mora seveda vsak pravi pisatelj to troje nositi v malem žepu.

Povsem izčrpan pa pristni jezikovni vir, kmetov jezik, tudi danes nikakor še ni, dasi imamo važen pripomoček, ki ga je Levstik tako pogrešal: dober slovar (Pleteršnikov). Kak besedni biser se še vedno dobi, zlasti v odročnih, neprometnih krajih, največ pač v gorah. Seveda se tičejo take besede omejenega okrožja; a baš za nekatere realne stroke (prirodopis, zemljepis, tehnika) bi se dalo še najti kaj lepega. Še važnejša bi bila narodna rekla, domislice, pregovori; tak material je imel Levstik brez dvoma osobito v mislih, ko je zahteval, da se pojdi pisatelj jezika učiti h kmetu. Tudi tega, prav pisateljskega gradiva bi se še kaj nabralo, dasi so ga naši pisatelji že precej porabili; a to gradivo ni izčrpljivo, ker ga kmetje pomnožujejo sproti, dokler namreč ne začno čitati — časnikov. Pri neukem kmetu se torej pisatelj nauči še največ; tak mož rabi res svoje pristne besede, često le lokalno znane, se poslužuje ondornih fraz, sploh kaže to, kar bi imenoval jezikovni kolorit. Tega kolorita, ki bi ga mogli, če nastopa s tvorno silo, tudi imenovati jezikovni čut, se i dandanes najsigurneje oprimemo v neposrednem občevarju z neukim prostakom; a siliti se ne smemo! Levstiku je dan narodni kolorit kakor malokomu, a včasih se nalašč muči, da bi bil prav naroden.

Iz nedostajanja tega kolorita se razlaga, da se nam jezik marsikaterega pisatelja, zlasti člankarja, zdi pust ali prenapet. Pri pisateljih beletristih se ta razlika opaža manj, ker bi itak ne bili mogli uspeti, ko bi bili v tej poglavitnosti nedostatni; zato pa ti često greše, ker, hoteč biti prav pristno narodni v svojem izraževanju, posnemajo le kako prilično zunanost v narodnem jeziku, ponajveč razne izvirne kletvice in sploh porcijo grobosti.

Največji grešniki so posilijumoristi, ki jemljejo tudi svoje snovi najrajši iz tistih krogov, kjer se smeh povzroča in kvitira v priduševskem tonu. Sploh je bilo kvarljivo za naše „narodno“ slovstvo (v ožjem zmislu), da so pisatelji iskali našega naroda ponajveč po — gostilnah. Dokler je trajala romantika sladkega vinčka (Jurčič!), smo se zadovoljno muzali vrlim kmetom pijančkom; ko pa se je pojavil naturalizem žganja in načelnega upijanja, nam je postajalo žal za renomé našega prostaka, a vselila se nam je v žolč ogorčenost, ko smo videli, da je v gotovih slojih občinstva taka „literatura“ jako dobro došla — kot cvet lastnega vrta. Te sloje bi imenoval gostilniške; vsak resen motrilec obžaluje, da mednje nikakor ne spadajo le zastopniki „ljudstva“.

Novejša doba nam je prinesla v slovstvu tudi specijaliteto, ki bi bila za Levstika in tedanjo kar svečanostno presojo jezika nemogoča: pisavo v narečju. Da se sme rabiti narečje v slovstvene svrhe, to je najboljši dokaz za sigurno utrjenost knjižnega jezika. Dokler se ta šele razvija iz narečij in poleg njih, tako dolgo je nemogoče rabiti celotna narečja v književne svrhe; saj bi se narečje smatralo le za spačen knjižni jezik. Dvajseto stoletje je prineslo Slovincem tudi sistemato slovstvo v narečju; zdi se mi, da še nekoliko prezgodaj, ker se porablja in za zdaj tudi res da porabiti le v komične svrhe, dočim si resnega, prav umetniškega spisa v narečju še ne moremo prav misliti. Tak bo mogoč šele tedaj, ko bo naš knjižni jezik navzdol vplival nivelujoče na narečja toliko, da bomo dobili nekako normalno, splošno, skoraj bi rekel, olikano narečje. Dokler pa je narečje le narodna noša za zabavljanje in celo za barabstvo, tako dolgo ne more biti uniforma za veljavnejše slovstvene prikaze. — Da je naše narečno slovstvo krenilo baš na sedanjo, nič kaj simpatično pot, temu je gotovo največ kriv nesrečni slučaj, da so si dotični pisci izbrali za svoj organ pač najgrše in najmanj slovensko narečje, namreč ljubljansko, katerega posebnost (premnostica nemčizmov in oškrtanje vseh končnic) se v takih jezikutvorih še nalašč na debelo pretirava. Škoda, da se pisatelji niso odločili za katerokoli čisto, res domače narečje! Najboljše bi pač bilo, vsaj za šaljive spise, ribniško, ki je služilo že Jurčiču. Nekaj drobiža v tem narečju, raztresenega tod in tam, ima večjo estetično ceno nego vse, kar se zrobanti v ljubljansčini. Ni dovolj, da se narečje korajžno reže, treba je posebnega talenta, resnega študiranja in — ukusa! Vse troje ima doslej edino Murnik, ki je prav letos to svojo odlično zmožnost dokazal v briljantnem posnemanju celo stare doljenščine, pismenega jezika Trubarjevega.

Narodov, kmetov jezik potemtakem pri nas zdaj nima tistega blagodejnega vpliva na knjižno slovenščino, ki bi ga smeli pričakovati; že zato ne, ker se v kmetovem jeziku ne išče to, kar bi se moralo, in nadalje, ker se za pravi narodov jezik, t. j. za narečje, ne uveljavlja res kmetov jezik ampak spakedranščina mestnega in predmestnega proletarca. Oboje pa po-

surovlja jezik v izraževanju; z žalostjo opazujemo, da je navadni občevalni jezik izobražencev, t. j. tisti kompromisni jezik med knjižnim jezikom in narečjem, precej robat, robatejši, nego so drugi kompromisni jeziki. Ta neveseli pojav je tudi posledica čudovito brzega napredka našega knjižnega jezika: iz kmeta je prehitro postal gospod, še preden se je mogel otresti kmetavstva. Čila moč pač izbruhne rada prehudo; treba jo je brzdati in njeno silo napeljati na tvorno pot.

Ako se ne motim, se pri nas razvija jezikovna izobrazba navzdol z veselejším uspehom nego navzgor. Naš seljak je v svojem jeziku silno napredoval; šola, listi, knjige, olajšano osebno občevanje z olikanci, vsednevne potrebe zapisovanja in dopisovanja, to ga je izurilo, da more govoriti slovensščino, ki bi osramotila mnovega „meščana“. Govoril sem nedavno s takim kmetom, ki ima samotno svojo kmetijo visoko gori pod Ojstrico!

Sploh je čudovito, kako je napredovala prožnost in izrazljivost našega jezika. Vsaki stroki se da hitro prilagoditi in začetniška okornost se izgublja, da se niti ne zavedamo kdaj. Poleg tega pa ima naš jezik kot novinec še mnogo svežosti; stari kulturni jeziki so izbrušeni in v izraževanju vklenjeni v historične spone; naš jezik še pripušča vsakemu pisatelju mnogo subjektivnosti: „uradni“ slovenski slog se šele (ali naj rečem: že? in žal?) razvija. Ta svobodnost je res lepa reč in v pravih rokah dragocena prednost; a prav tako je tudi zapeljiva. Ker se namreč zavedamo, da jezik mnogo prenese, mu včasih kdo nalaga preveč: vceplja mu lastne jezikovne manire in navade in razvade. Izprva namerava s tem morda nuditi občinstvu le kako izredno delikateso; pri prihodnji priliki pa je že ne občuti več kot izrednost in kmalu se je privadi. Pri današnji razširjenosti tiska se taki nenavadni izrazi, nepotrebni provincijalizmi itd. razmnožijo med občinstvom in dobe kmalu posnemalcev, ki se hočejo tudi tako izvirno izražati — in novotarija gre od peresa do peresa, od ust do ust. Pri jeziku z že utrjenim ustrojem in morda s svetovno veljavo pa ostanejo take jezikovne manire posameznika obično omejene le na njega in na njegov ožji krog.

Tem potem se naš jezik gotovo bogati in smatrali bi tako razplojenje jezikovnih posebnosti vseskozi za veliko korist, ko bi vsaka domislica, ki uide kakemu piscu in ki jo naposled goji kak list ali listič, bila res dobra, t. j. v soglasju s splošnimi jezikovnimi zakoni, ali ko bi vsaj bila jeziku res nujno potrebna. To potrebnost naglašam posebej, ker je z ozirom na praktične zahteve in na gladko porabnost jezika neizogibno, da pripuščamo tudi marsikaj v modernem govoru in v pisavi, kar bi s strogo slovniškega stališča ne bilo dopustno. Novotarija pa, ki bije jezikovnemu ustroju naravnost v obraz, ki ni potrebna, ker ima jezik dovolj drugih pripomočkov, novotarija, ki je morda celo tujega

izvora, ta se mora izganjati z vsemi sredstvi. — To je negativni posel jezikovnega motrilca.

Skrbeti pa se mora za jezikovno okretnost; skušati moramo poenostaviti prezamotana pravila, zlasti tičoča se zunanosti, n. pr. pravopisa in rabe sooblik. Porabnost izključuje, da bi smeli biti preveč skrupulozni; le jezikovnega čuta ne smemo žaliti. Finoča jezikovnega čuta pri mnogih že pojemlje, ker ponehava njega načelno gojenje: t. j. vzporedni točni pouk slovenščine in tujih jezikov, a pri temeljitnikih še deluje. — Skrb za okretnost je pozitiven posel jezikovnega motrilca.

V obeh ozirih je dovolj opravljen in čas je že za nj. Pred petdesetimi leti se je delal proračun; danes je čas, da pričnemo sestavljati bilanco. Napredek je sicer očiten, a na raznih mestih preti jezikovna izguba; krive so ji največ novine. —

Prvo naše poglavje bodi posvečeno najgršemu izrastku na našem jezikovnem polju, konstrukciji: „naprosilo se ga je“, „hlapca se je najelo“, „prime se jo“ itd. Ta jezikovni nestvor moramo ubijati in ubiti z vsemi sredstvi!

(Konec prih.)

O domoznanskem pouku s posebnim ozirom na čitanje in razumevanje zemljevidov.

Fr. Orožen.

Šolski kraj.

elevažno je, da učitelj natanko pozna šolski kraj in okoliš. V tej razpravi hočem pokazati, kako bi obravnavali šolski kraj in okoliš.

Za učenca je najvažnejši šolski (domači) kraj, ki ga naj poišče na stenskem zemljevidu. Ako pa kraj ni na stenskem zemljevidu naznačen, pokaži učitelj dotično mesto in je zaznamenuj z vidno majhno piko. Nadalje odgovarjaj učenec blizo na ta-le vprašanja:¹

Leži šolski kraj v ravnini, dolini, ob pobočju ali na vrhu kakega griča ali gore?

Kateri potok ali reka teče mimo ali v bližini?

Izvira potok kje v bližini?

Je li izvir visoko nad okolico? (Strmec.)

Je li šolski kraj ob desnem ali levem bregu?

¹ Izberi vprašanja in naloge, ki se vjemajo z dotičnim krajem.

Odkod je ime šolskega kraja?

Je li v bližini kako jezero, ribnjak ali bajer?

Solnce.

Na šolskem vrtu ali drugod postavi učitelj na drogu veliko rumeno stekleno kroglo. Učenci opazijo, da se jim vidi krogla v neki oddaljenosti kot okrogla plošča, in sicer tem manjša, čim bolj se od nje oddaljujejo.

Nočno nebo.

Po solnčnem zahodu vidimo na nebu zvezde in mnogokrat tudi luno. Luno vidimo včasih tudi podnevi. Včasih jo vidimo v obliki okrogle plošče (ščip), včasih le polovico (prvi in zadnji krajec), včasih pa vidimo luno okroglo ploščo v prav slabem svitu (mlaj).

Na nočnem nebu tudi opazujemo brezštevilno zvezd.

Sedmero teh zvezd leži tako, da tvori črta, potegnjena okolo teh zvezd nebeški voz (štiri kolesa in oje) ali preprosti obris velikega medveda. Učenci potem lahko najdejo zvezdo severnico, po kateri se zavedamo ponoči.

Izlet na bližnji grič.

Razgled z bližnjega griča ali gore v raznih letnih časih.

Kje vzhaja in zahaja solnce, kje stoji opoldne?

V katero smer pada naša senca opoldne?

Obzor in zavedanje po straneh neba.

Razvijanje zemljepisnih osnovnih pojmov glede na navpično izobrazbo in vodovje na podlagi opazovanja okolice. (Nižina, planota, grič, gora, vrh, vznožje, pobočje, sedlo, pogorje, gorovje, potok, reka, ponikalnica, slap, brzice i. dr.)

Zemljepisne ali geološke razmere.

O tem predmetu se obravnava seveda le toliko, kolikor morejo pojmiti učenci na tej stopnji.

Kaj opazujemo glede na zemeljske plasti, ako izkopljemo jamo?

Kako so te zemeljske plasti nastale? (Naplavina.)

Kaj opazujemo v kamenolomih glede na lego in kakovost kamenih plasti?

Kako so nastale naše gore, griči, ravnine in doline?

Odkod dobivamo pitno vodo? (Vodovod.)

Je li studenčnica ali podtalna voda?

Kako visok je šolski kraj nad morsko gladino?

Nadmorska in odnosna višina.

Stenski zemljevid (v šoli).

Navpična in vodoravna črta na zemljevidu, ki presečeta šolski kraj. (Poldnevnik in vzporednik.)

Določuj zemljepisno lego šolskega kraja po naznačenem poldnevniku vzporedniku!

V katerem delu dežele je šolski kraj (po straneh neba)?

Vremenske razmere.

Toplina, padavina in vetrovi največ vplivajo na vreme ali podnebje kakega kraja.

Kaj je toplota in kako se meri? (Toplomer.)

Kaj je padavina in kako se meri? (Dežemer.)

Kaj so vetrovi in kako določujemo njih smer? (Premične vetrnice na cerkvenem stolpu, dim, oblaki, gibanje trave, listja, vihanje robca, po ohlajeni strani mokrega, razprostrtega prsta.)

Kaj so vremenske (meteorološke) opazovalnice?

Prebivalstvo in krajepis.

Koliko hiš ima šolski kraj?

Je li vas, trg ali mesto?

Kaj je vas? — Vas je majhen kraj, v katerem je navadno malo ljudi. Ima dostikrat samo eno cesto, ob kateri stoje hiše posamez. Nje prebivalci se večinoma pečajo s poljedelstvom.

Kaj je mesto? — Mesto je navadno večji kraj z mnogimi prebivalci, ima več cest in ulic, hiše se navadno ena druge dotikajo, prebivalci se največ pečajo z obrtjo in kupčijo. Imamo pa tudi nekatera mesta, ki so manjša od trgov.

Koliko ima prebivalcev? (Absolutno prebivalstvo.)

Koliko ljudi stanuje na 1 km? (Gostost ljudstva.)

Kateri jezik govore?

Katere vere so?

Gospodarske razmere.

Od različne oblike tal in podnebnih razmer je zavisno obdelovanje zemlje, ki je na Kranjskem tako mnogovrstno, kakor malokje drugod v naši državi. Na razmerno majhnem prostoru nahajamo najraznovrstnejše načine obdelovanja in uporabe zemlje, od planinskih pašnikov v pasu pritlikovja do vinske trte po toplih dolinah na jugozahodu dežele.

S čim se pečajo prebivalci šolskega kraja in okoliša? (S poljedelstvom, sadjarstvom, vinarstvom, gozdarstvom, živinorejo, rudarstvom, obrtjo, kupčijo itd.)

O tej priliki se razvijajo dotični osnovni pojmi iz gospodarskega zemljepisja: poljedelstvo, sadjarstvo, vinarstvo, vrtnarstvo, rudarstvo, zemljiška knjiga, davčna knjiga (kataster),*živinoreja, čebelarstvo, lov, ribarstvo, obrtnost in kupčija.

Prebivalci, ki goje prirodnine ali sirovo blago.

Prebivalci, ki pridobivajo prirodnine ali sirovo blago.

Prebivalci, izdelujejo sirove pridelke v razno blago.

Koliko je v šolskem kraju in okolišu njiv, travnikov, vrtov, vinogradov, pašnikov, gozdov, konj, govede, ovac, svinj itd.? (Glej: Leksikon občin dotične dežele.)

Občila.

Je li šolski kraj ob večji cesti ali železnici (enotirni ali dvotirni) in kam pelje ta?

Kako razdeljujemo ceste? (Državne, deželne, okrajne in občinske ceste.)

Brodarstvo (plovne reke in prekopi), pošta in brzojavni urad.

Uprava.

Učenec ima starše, brate in sestre. Mati gospodari doma in skrbi za red v hiši. Oče služi denar na ta ali oni način, da preskrbljuje svojo rodovino. V naši vasi in v okolici stanuje več rodovin, ki so združene v občino.

Kaj je občinski zastop, župan, občinski tajnik?

Iz zgodovine šolskega kraja in okoliša.

Politična občina in nje meja.

Kateri kraji spadajo v občino?

Kaj je katastralna občina?

Kako skrbi občina za red in varnost, za ceste, reveže, sirote, bolnike i. dr.?

Občinsko imetje in dohodki (davki in doklade).

Cerkev, šola, zavodi in društva, ki skrbijo za vzgojo in izobrazbo.

Katere kraje nahajamo v obližju?

Kako se imenuje najbližje mesto? —

Kdor z odprtimi očmi opazuje šolski kraj in okoliš, vidi tupatam ostanke iz prejšnjih časov, ki mu pričajo, kako so njegovi pradedje živeli, kako so olepševali domači kraj in skrbeli za udobnost.

Zgodovinske podatke nam podajajo župniška in šolska kronika; Valvasor: „Ehre des Herzogtums Krain“; Orožen: „Vojvodina Kranjska“ (v dveh delih, založila Slovenska Matica), „Kranjsko domoznanstvo“ (izdala l. 1909. c. kr. zaloga šolskih knjig na Dunaju), Zvon, Dom in svet, Planinski Vestnik in drugi spisi domoznanske vsebine.

Upoštevati je posebno te-le podatke:

Prazgodovinske in rimske izkopine.

So li v bližini gradišča in gomile?

Pravljice in pripovedke iz domačega kraja in okoliša.

Prvi prebivalci dotičnega kraja. (Mostiščarji, Ilirci, Kelti in dr.)

Domači pregovori.

Kdaj se je zgradil domači ali bližnji grad?

Kdo ga je zgradil?

Kdaj je nastala domača vas, trg ali mesto?

Je li bil dotični kraj utrjen?

Kdaj se je zgradila cerkev?

Kdaj je nastala domača župnija?

Kdaj in kolikokrat so Turki navalili na domači kraj in okolico?

Grmade in tabori v okolici.

Kraške jame kot zavetišče pred sovražniki.

Dogodki iz benečanskih vojn.

Kmetški upori in vojne.

Važnejši podatki iz dobe reformacije in protireformacije.

Domači kraj v Valvasorjevi dobi.

Dogodki iz 1., 2. in 3. francoske okupacije.

Kdaj se je opustilo obzidje?

Požari in druge večje nesreče, kakor n. pr. kuga in kužne bolezni, potresi, povodnji kobilce i. dr.

Življenjepisi slavnih in imenitnih domačinov.

Končno še drugi važnejši dogodki do današnjih dni. —

Ljubljana.

Ljubljana pripoveduje svoje dogodljaje:

Blizu Prezida na severnem Hrvaškem je moj rojstni kraj, ki sem ga zapustila že v zgodnji mladosti in se napotila proti severu na sosedno Kranjsko (Prezidski potok). Kmalu drži moja pot v črno noč in po daljšem podzemskem potovanju zagledam zopet beli dan (O b r h). Nadaljujem svojo pot po skalnih kraških tleh še precej nemotena, a zopet moram zapustiti luč sveta in potovati precej daleč v tmini.

V cerkniški dolini zopet zapuščam neprijetno podzemlje in se bližam čudovitemu Cerkniškemu jezeru, ki ga po vsi dolžini pretekam (Je-zerski potok), da se seznanim z njim, „ki se širi po dolini in prečudno spet odhaja“. Po odhodu iz jezera jo kmalu krenem v spodnji svet in zopet zagledam luč sveta v Rakovski dolini (Rak), kjer sta mi posebno ugajala znana prirodna mosta. Koncem te zagatne doline ali „polja“ si moram šele priboriti nadaljni pot pod zemljo, kar me je jako oviralo na tem potovanju.

Končno sem prišla v velikansko votlino, v kateri sem našla svojo posestrimo Pivko, ki mi na kratko pripoveduje o svojih dogodljajih takole:

„Rodila sem se ob zahodnem pobočju prostrane skalovine Snežnika in še kot otrok morala v svet. Prav težavno je bilo moje potovanje po pustem Krasu, ki sem ga prepotovala od Zagorja vrh zemlje proti Postojnski jami. Na tem potu se mi pridruži Nanoščica, prišedši z Nanosa. Pri Postojni se podam v slovečo jamo, ki „v spodnji svet svoja čuda vabi zret“. Prirodne podzemске krasote so me kar omamile in ta del pota se mi je zdel kakor prijetne sanje. Potovala sem z velikimi ovirami po mnogih votlinah in podzemskih jezerih in končno dospela v to veliko jamo, kjer sem v svoje veselje našla Tebe, ljuba posestrima.“

Po tem nenadnem sestanku sva skupno nadaljevali potovanje in kmalu prišli iz Malograjske jame na zemsko površje (Unica). Tu zagledam razvaljen Mali grad, v katerem je v 16. in 17. stoletju večkrat zboroval kranjski deželni zbor. Pot po Planinskem polju drži v mnogih zavinkih do Jakovice, kjer sva zadnjič ubrali podzemski pot proti prazgodovinskemu mestu Nauportu (Vrhniki). Do sem je prišel na povratku iz Črnega morja grški junak Jazon z Argonavti in potem potoval čez Kras do morja. Odtod so zopet jadrali v grško domovino.

Z Vrhnike (Ljubljana) drži pot po Ljubljanskem barju, kjer je nekdanj stalo veliko jezero, in so stanovali starodavni Mostičarji v stavbah na koleh, proti Ljubljani. Pridružijo se mi tovarišice Borovniščica, Iška, Iščica in Gradaščica. „Tam, kjer je Ljubljana bela davne čase že slovela,“ se mi zbuja spomini na staro mesto Emona, ki je stala nekdanj na tem mestu, a so jo pozneje porušili divji Obri.

Z Ljubljane jo krenem proti solčnemu vzhodu. Pri Fužinah moram strme čez skale navzdol (veličastni slapovi) in hitim dalje mimo Zaloga, nekdanj za brodarstvo po Savi važne postaje, materi Savi v naročje. —

Fr. Orožen.

Konjunktivne ideje Tolstega.

Izbor, sestavil Miro Šijanec.

(Dalje.)

Razen tega, da so trije krogi ved, so tudi tri oblike podavanja teh ved.

Prva oblika, ki se najbolj rabi, je doslovno podavanje v raznih jezikih, tako da nastane še ena veda, jezikovna veda, — odgovarjaje kriteriju o družnosti.¹

Druga oblika je plastična umetnija, kakor je slikarstvo in podobarstvo, t. j. veda o tem, kako se zamore umetnost podajati s pomočjo vida.

Tretja oblika je muzika, petje, t. j. veda o tem, kako se razodeva čustvo in razpoloženje.

Razen teh šest struj še moramo uvesti pouk o rokodelstvu, in sicer zopet z ozirom na kriterij o družnosti v občno koristnem rokodelstvu kakor je n. pr. mizarstvo, tesarstvo, krojaštvo . . .

Pouk delimo torej na sedem predmetov. Koliko časa bodi vsakemu odmerjeno, je poleg dela v osebni službi odvisno od nagnenja in ljubezni učenčeve.

Predstavljam si to reč tako: Vzgojitelji razdele ure med seboj, učenci pa lahko pridejo ali ne, kakor hočejo.

Morebiti se to komu čudno zdi. Vendar pa je popolna svoboda pouka, t. j. da učenec ali učenka pohajata k pouku le vsled notranjega nagiba, vsakega uspešnega pouka „*conditio sine qua non*“. Saj je tudi za dojenčka „*conditio sine qua non*“, da hoče živež. Razlika je samo v tem, da je v materialnih rečeh škoda po kršeni prostosti koj očividna; človek občuti koj posledice, postane bolan, bljeva itd.; v duševnih rečeh pa se zle posledice ne prikažejo takoj, ampak morebiti še le čez leta. Le po absolutni svobodi zamoremo učenca dovesti do mej, katere morejo doseči, ne da bi jih slabi ovirali ali zadrževali. Ti najboljši učenci pa so tudi najkoristnejši.

Le poleg absolutne svobode se ognemo prikazni, da se učencem studijo predmeti, katere bi sicer ljubili; le v svobodi spoznamo, do katerega predmeta ima učenec veselje; le svoboda ne krši vpliva vzgoje. Kaj pa, ko pravim učencu, da v življenju ne sme rabiti nasilstva, a sam ga silim duševno in нравno.

Vem dobro, da je težko, toda vsaka krenitev od poti svobode je škodljiva. Končno pa vendar ne bo tako težko, ako si trdno sklenil, da ne maraš

¹ Morebiti je tudi pouk esperantovega potreben, kadar pride čas za to.

uganjati neumnosti. Mislim si, da bi se dalo urediti tako: A. poučuje od 2 do 3 matematiko, B. poučuje od 3 do 5 risanje itd.

In najmanjši? me vprašate. Najmanjši otroci ljubijo red, t. j. oni so podvrženi hipnozi posnemanja.

Včeraj popoldne je bil pouk in danes o istem času otrok zopet želi pouka.

Vobče mislim, da bi čas in predmete razdelili na sledeči način: Vsega skupaj človek bedi 16 ur. Polovico časa določim za vzgojo, v ožjem pomenu za prosvetljenje, t. j. delovanje za sebe, za družino in sodruga, delo za snaženje, kuhanje, kopanje itd., pri čemur si sledijo odmori za igre in počitek, kakor pač starost zahteva. — Drugo polovico določim za učenje, pri čemur prepustim mlademu človeku, da si izvoli enega izmed sedem predmetov po svoji želji. Pišem vse to, kakor vidite, le malomarno, upam pa, da bom z božjo pomočjo še vse kdaj predelal.

Hočem še nekaj dostaviti o risanju in godbi...

Pouk v igranju na glasovirju je zlega vredno znamenje napačne vzgoje. V risanju, kakor tudi v godbi, se morajo otroci tako poučevati, da morejo rabiti najbolj dostopna sredstva (v risanju — kredo, oglje, svinčnik, v godbi — lastno grlo). To je začetek. Ako pa pozneje — kar je obžalovanja vredno — nekateri kažejo posebno nadarjenost, tedaj se jim naj omogoči raba oljnatih barv in dragih godal.

Za početni pouk v slikarstvu in godbi imamo, kolikor jaz vem, dobra nova navodila.

Jezikov se moramo učiti kolikor mogoče, in sicer francoskega, na vsak način nemškega, angleškega in če mogoče esperantovega. Pouk se mora tako voditi, da damo čitati knjigo, čije vsebina je znana, da učenci skušajo razumeti misel, pri čemur se sem ter tja obrne pozornost besedam, besednemu zakladu, korenikam in slovniškim oblikam.

II.

O vzgoji sem mnogo premišljeval. Poznam vprašanja, katera nas dovedejo do dvomljivega odgovora; so pa tudi druga, katerih zaključek je neovrgljiv, katerega ne moremo predrugačiti, ker ne moremo ne pridjati, ne odvzeti. Taki so tudi zaključki, katere sem dosledil v vprašanjih o vzgoji. In ti so:

Vzgoja je zamotana in težka stvar, dokler hočemo vzgojevati otroke, samega sebe pa ne vzgajamo.

Kakor hitro pa uvidimo, da vzgojujemo druge s samovzgojo, tedaj izgine vprašanje o vzgoji in ostane samo vprašanje o življenju: kako naj živimo sami? Ne poznam dejanja v vzgoji, katero bi ne imelo moči samovzgoje. Kako naj otroke vzgojujemo, izrejamo, spat polagamo, poučujemo? Ravno tako kakor sami sebe.

Ako oče in mati zmerno jesta, se skromno oblačita, delata in se učiata, tedaj bodo tudi otroci takisto storili.

Dvoje pravil bi za vzgojevanje podal: neprenehoma delovati na lastnem izpopolnjevanju in ničesar iz lastnega življenja prikrivati pred otroci. Bolje je, da otroci poznajo slabosti staršev, kakor pa da bi čutili, da njihovi starši živijo dvojno življenje. Vse težkoče v vzgoji izhajajo odtod, da starši svojih napak ne le ne popravijo, ampak da jih celo ne priznavajo, dočim pri svojih otrocih vidijo njihove napake.

V tem obstoji vsa težava in ves boj z otroci. Otroci so moralično bolj razviti nego odrasli; ne da bi kazali, celo ne da bi čutili, ne vidijo samo napake staršev, ampak tudi njihovo največjo napako, licemerstvo, ter izgubijo vse spoštovanje in vsako zanimanje za njih predpise.

Licemerstvo staršev v vzgoji je najnavadnejša prikazen; občutljivi otroci to precej spoznajo, se odvrčajo od njih in se pogubijo.

Resnica je prvi pogoj vsakega duševnega vplivanja in je torej prvi pogoj vzgoje.

Da pa moremo otrokom pokazati vso resnico našega življenja, moramo živeti čednostno ali vsaj ne napačno. Vzgoja drugih je torej zapopadek samovzgoje, ki je potemtakem vse.

* * *

Vzgoja je vplivanje na srca istih, katere vzgojujemo. Vplivati pa za moremo tudi s pomočjo hipnotizovanja, z učinkujočim zgledom. Otrok vidi, da postanem jezen in da ljudi žalim, da pustim delati druge to, kar za morem sam storiti, da za druge ničesar ne storim, ampak le po veselicah hrepenim, da sem ponosen in ohol, da slabo o ljudeh govorim, da sem ne-neodkritosrčen, hinavski itd. ali pa vidi pri meni ponižnost, marljivost, požrtvovalnost, skromnost, resničnost.

Ti ali oni zgledi in dejanja pa vplivajo stokrat močnejše nego najbolj zgovorni in pametni nauki. Vsa vzgoja ali 0-999 del vzgoje se torej nanaša na zgled in na izpopolnjevanje samega sebe.

Iz tega sledi, da moremo človeka od zunaj dovesti do one točke, do katere ga sili notranjost. Kar smo početkoma hoteli zase, ne da bi se zavedali pravega vzroka, to nam je povsem zaukazano v interesu otrok.

Od vzgoje se navadno preveč in premalo zahteva. Nemogoče je, zahtevati od gojencev, da se naj priuče tega ali onega, da postanejo izobraženi, ravno tako je nemogoče, da postanejo moralični. Pač pa morejo odrasli ostati nedolžni ob pokvarjenosti otrok, morejo vse življenje na nje vplivati ter jih navdihovati z dobrim zgledom. Mislim, da ni ne-le težko, ampak da je nemogoče, otroke dobro vzgojiti, ako smo sami pokvarjeni, in da je otroška vzgoja le izpopolnjevanje samega sebe, k čemur nikdo toliko ne premore kakor otroci sami.

Ravno tako kakor je smešno, če ljudi, ki kadijo, pijejo, preveč uživajo, nič ne delajo in noč v dan premenjajo, zahtevajo, da jih zdravnik ozdravi, ravno tako je smešna zahteva ljudi, ki žele, da se njih otroci нравstveno vzgojijo, dočim so sami nemoralni.

Vsa vzgoja obstoji v večjem in vedno večjem spoznanju lastnih napak in njih premagovanju. To pa zamore storiti vsak v vsakem položaju. In to je tudi najmočnejše orodje, ki ga ima človek, da more vplivati na druge odrasle in na otroke. „Fais ce que dois advienne que pourra“ — se nanaša v prvi vrsti na vzgojo.

*

Oboje vprašanj, ono o vzgoji kakor tudi to o razmerju z našimi sodrugi, končata slednjič v enem samem vprašanju, namreč kako se moramo vesti nasproti drugim in ali imamo pravico, deliti ljudi v dobre in zle. Ako je to vprašanje rešeno in ako živi oče tej rešitvi primerno, tedaj je v takem življenju očetovem zastavljena in ohranjena vsa vzgoja otrok. Vednost otrok je potem le še postranska stvar. Če kaže otrok nadarjenost do česar koli, tako jo bode tudi pod vsakojakimi okolščinami dosegel. Takozvana naobraženost pa ima v sebi več ko polovico goljufije in zlega, in čim bolj otroka varujemo take naobraženosti (ki se vsiljuje v naših učnih zavodih), tem bolje je za otroka. Celo vprašanje bistvuje nazadnje v tem, kako oče rešuje za se vprašanje o praktičnem življenju.

*

Včeraj sem govoril o vzgoji. Zakaj pošiljajo starši otroke v gimnazijo? To mi je naenkrat postalo jasno. Ko bi jih starši doma obdržali, bi na otrocih spoznali posledice svojega nemoralnega življenja. Videli bi se v svojih otrocih kakor v zrcalu. Oče pije s prijatelji pri obedu, sin v gostilnici. Oče je na sijajnem plesu, sin na plesnem venčku. Oče ne dela ničesar, sin ravno toliko. So pa poslali otroka v gimnazijo, tedaj je zrcalo zagrnjeno.

*

Starši ki so razuzdani, brezmerni, ki brez dela živijo in ljudi ne spoštujejo, zahtevajo od otrok zmernost, marljivost in spoštovanje do ljudi. Jezik življenja, zgleda pa se daleč sliši ter je jasen velikim in majhnim, lastnim kakor tujim.

*

Je li ljubeznivo občevanje z otroci koristno ali škodljivo za zunanji uspeh, mi ne moremo z otroci drugače ravnati. Eno je gotovo, da dobro v človeškem srcu rodi zopet dobro, če tudi je ta učinek neviden; ko bi vzgojitelji o slovesu otrok žalosti jokali, bi ta dramatičen prizor zapustil bolj globoke sledove v otroških srcih, kakor sto predpisov.

*

Strašna je izprijenost uma, kateri izpostavlja vlada otroke v svoje namene. Le tako tolmačim kraljevanje materijalizma. Otroku se vtepe toliko

brezumnosti, da se zdi pozneje materijalistično, napačno, omejeno pojmovanje kot velesilna priporitev duha.

*

Vsak človek živi samo zato, da pojavlja svojo individualnost. Moderna vzgoja jo prečrtava.

*

Danes smo se pogovarjali o tem, da so dečka s slabimi nagnjenji izključili iz šole in da bi bilo najbolje, poslati ga v poboljševalnico.

To je ravno tako, kakor bi se nezdravstveno živeči človek obrnil do zdravniške pomoči, ne da bi pomislil, da je njegova bolezen kažipot za njega, da je njegovo življenje napačno, in da ga mora spremeniti.

Takisto je s socijalnimi boleznimi. Vsak bolan član človeške družbe nas spominja, da je vse družabno življenje krivo in da potrebuje preobrazenja; mi pa mislimo, da mora biti za vsak član poseben zavod, ki nas bolnega reši in ga popravi.

Nič pa ne ovira napredek človeštva tako, kakor to napačno prepričanje. Čimbolj je družba bolna, temveč nahajamo zavodov za zdravljenje značilnih prikazni in tem manj se skrbi za preustroj vsega življenja.

*

Otroci so še zato dobri, ker nimajo ničesar opravljati, ampak le na to mislijo, kako bi dan dobro prebili. Tako jih tudi moramo vzgojiti. Mi pa hitimo, da jih privadimo k delu zato, da namesto večnega dela pred bogom in vestjo opravljajo konvencionalno delo ljudi.

*

Ko bi imel na izbero, obljuditi zemljo s svetniki brez otrok, ali pa s točasnimi ljudmi pa z vednim naraščanjem svežih otrok, izvolil bi slednje.

*

Treba samo pečati se z vzgojo, in koj spoznamo lastne napake. Če pa smo jih opazili, potem jih je treba poboljšati. Usovršenje samega sebe je najbolje vzgojno sredstvo za odrasle kakor za otroke.

*

Ravnokar sem čital pismo J. o tem, da medicinska pomoč ni dobrot, da je pretakanje mnogih puhlih življenj skozi več stoletij manj važno nego vpihanje iskre božje ljubezni v srcu človeškem. V tem „vpihanju“ biva vsa umetnost vzgoje.

*

Čital sem italjansko knjigo o pouku cerkvenega kristjanstva v šolah.

Sijajna misel to, da je pouk v verstvu nasilstvo — ono skušanje, o katerem je Kristus govoril. Kakšno pravico imamo, učiti to, kar je predmet

največjega prepira največ ljudi: trojica, čudeži Mohameda, Buddhe, Krista? Edino, kar smemo učiti, je morala.

*

Nek učitelj mi je pripovedoval, da se tak in tak učenec slabo uči, ker ne ve računske naloge z besedami pojasniti. Rekel sem mu, da je zahtevanje, nalogo pojasniti, zahtevanje po nesmiselnem učenju na izust, — deček je nalogo razumel, pa ne more najti besed za pojasnjevanje. Oni mi prizna in reče: „Mi učitelji smo celo primorani, da oblike učimo na izust. Mi učimo n. pr. da se vsako pojasnjevanje kake računske naloge mora pričeti z besedo „ako“. Ko bi mi kdo rekel, da se je na ta način poučevalo na Japonskem pred 1000 leti, bi komaj verjel, in vendar se vrši pri nas po novih vseučiliških močeh.

*

Beseda je najbolj naravno, razširjeno in lahko sredstvo za izražanje misli. Žal, da je to sredstvo tudi zelo kobno, zato je in ostane najuspešnejše in najboljše sredstvo pri vzgoji osebni zgled vzgojiteljev. Zgled in lastno življenje združujeta v sebi tudi besedo. Zgled uči živeti in govoriti. Beseda pa ne obsega zgleda.

Da dobro vzgojujemo, treba, da pred istimi, katere hočemo vzgojiti, vzorno živimo. Zato moramo tudi v zadevi spolnega občevanja biti čisti in resnični. Smatramo li spolno občevanje kot greh in če čistno živimo, tedaj le smemo in moremo otrokom o čistosti pridigovati; stremlje pa kdo po čistosti, ne da bi jo dosegel, tedaj naj to tudi otrokom pove. Ako pa kdo nečistno živi, ter noče ali ne more drugače živeti, tedaj bo to skušal pred otroci prikriti in zatajiti. Tako se v istini tudi godi.

*

Vzgoja je posledica življenja. Navadno domnevamo, da ljudje kake določene generacije vedo, kakšen naj bode človek sploh, ter ga tudi za tako stanje pripravljajo.

To je popolnoma napačno: prvič ljudje ne vedo, kakov naj bo človek, v najboljšem slučaju spoznajo ideal, po katerem težijo; drugič pa vzgojitelji sami niso dokončali svoje vzgoje, ampak se pomikajo in usovršujejo vedno naprej, dokler živijo.

*

Vsa vzgoja se nanaša na to, da sami dobro živimo, t. j. da se sami usovršujemo: le tako vplivajo in se vzgojujejo ljudje medsebojno.

Edina vzgoja je resničnost in poštenost napram otrokom.

Pedagogika pa je veda o tem, kako moremo dobiti in imeti dober vpliv na otroke, če smo sami zli, kakor je medicina veda o tem, kako je mogoče zdrav biti, čeravno zakonom narave nasprotno živiš. To so prazne in puhle vede, ki svojega konca nikdar ne dosežejo.

*

Javna vzgoja, kakor se pri nas vodi, je naravnost na to naperjena in spretno organizovana, da se pokreti izprijenost otrok. Moramo torej vse žrtvovati, da jih ne pahnemo v to pogubo. Pri sedanji uravnavi šol pa ni treba mnogo žrtev, zakaj naobraženi starši zamorejo otrokom podati več znanosti, kakor to šola stori. Rečem to le za slučaj, da se roditelja popolnujeta in vjemata.

*

Da bo naše življenje popolno, se mora v dveh smerih udeleževati: prvič mora pravila lastnega življenja izpolnjevati in potem mora s pridigo vplivati na druge.

Pri Vas se nahajate obe te strani življenja. Jaz govorim ter mislim, in meni se, da vplivam po svoji pridigi na ljudi: moja dela predstavljajo in čitajo v vseh jezikih. Toda Vi imate otroke, ki prejemajo vso Vašo dušo, Vaše najboljše misli ter jih bodo ponesli med svet. Moje delovanje je šumno in torej zunanje in dvomljivo, Vaše pa, ki je namerjeno na otroka, je mirno, nevidno, podzemeljsko, zato pa tudi neprenichoma, večno, nedvomno in nesebično. Živite pred otroci religiozno življenje.

Meni Bog ni dal tega dela . . . Največ ljudi ne ve ceniti življenja. Le otroci ga bodo razumeli, ako bodo okrog sebe vedno čutili atmosfero ljubezni. Oni morajo le kolikor mogoče prostosti imeti. sicer ne prostost, ki jo dovoljuje šola, ampak kristjanstvo. Kako bi se dalo vse to narediti, ne vem, ker tega nisem doživel, vendar pa uvidim važnost in pomen tega dela. Vidim, da je mnogo bolj važno, poslati v svet živo prosvetljenega človeka, nego pa sto spisov.

*

Kaj čudna je ona opravičba, ki jo tolikokrat slišimo od staršev: „Jaz ne potrebujem ničesa“, reče oče, „meni je življenje breme; ker pa otroke ljubim, tedaj delam za nje“. To pomeni, da jaz brezdvomno vem, da je naše življenje nesrečno in zatorej . . . otroke tako vzgojujem, da bodo ravno tako nesrečni kakor jaz. Zato jih pripeljem v mesto polno fizičnih in moralnih bolezni, ter jih izročim ljudem, ki zasledujejo samo materijelni smoter, a otroke moje pogubijo fizično, moralno in intelektualno. In to preračunavanje naj bi bilo opravičenje nespametnega življenja staršev!

*

Vzgoja, podajanje vednosti je le takrat prava, ako važno potrebno vsebino (verski nauk) v jasni, pametni in razumljivi obliki (vedi) podajemo in sicer tako, da vsebina blišči ter s svojo odkritosrčnostjo vse druge očara (umetnost).

Pri nas pa se religiozno moralni nauk podaje nejasno, neodkritosrčno v obliki verskega pouka; veda, brez nravsvene vsebine, se ločena poučuje; umetnost je zopet poučni predmet za-se.

*

So tri pedagoške panoge, ker imamo tri oblike mišljenja: 1. logiško, 2. empiriško in 3. umetniško. Znanstva, učenje ni nič drugega, kakor osvajanje tega, kar so pametni ljudje pred nami mislili. Pametni ljudje so vedno v teh treh oblikah mislili: ali so izvajali in delali logične sklepe iz svojih misli, ali so opazovali prikazni in iz teh izvajali sklepe o vzrokih in posledicah, ali so opisali kar so videli, vedeli, si predstavljali. Z drugimi besedami: oni so 1. mislili, 2. opažali, 3. izražali. Zatorej so tri struje ved: 1. matematiška, 2. empiriška, 3. jezikovna.

Ženska ročna dela v ljudski šoli.

Zadrvaska.

(Konec.)

ovedano bi veljalo za splošno omiko, katero se naj podeli učiteljici ročnih del. Kar se tiče pa izvežbanja v predmetu samem, moralo bi se ustvariti najprej reformo za učiteljišča. Saj vidimo, da se literarnim učiteljicam tudi ne posreči voditi ta predmet tako, da bi se doseglo lepih uspehov. A njim daje obča izobrazba vsaj možnost, poprijeti se uspešno delovanja za izboljšanje predmeta.

Krivo se mi dozdeva prizadevanje in zahtevanje, naj ostane ženska ročna dela literarnim učiteljicam tuj svet, še iz drugih razlogov. Če se kedaj čuje glas, da je katera učiteljica nepraktična v izvrševanju gospodinjstvih znanosti, je to gotovo nedostatek, ki kliče po izboljšanju, kajti končno je vsaka žena v svojem domu gospodinja, bodisi da uči ženska ročna dela ali ne, bodisi da ima moža in družino ali ne.

Če ostane po nepremičnih zakonih narave ženski na oskrbi notranje gospodinjstvo, možu pa zunanje delovanje v socialnem življenju, bodi tedaj ženski veda o gospodinjstvu in ž njim spojenimi ročnimi deli ono potrebno znanje, kar je možu veda o boju, za katero se zanima ne samo vojak, ampak vsak mož kot državljan. Kakor mora posvetiti mož eno, oziroma tri leta bojni znanosti, tako naj se da učiteljici ki je dovršila učiteljišče, priložnost popolniti svoje znanje v žensk. r. d., ako se želi posvetiti osobito temu predmetu. Vem, da bi žene oborožene s tako izomiko in usposobljenostjo prav kmalu povzdignile naš predmet. One bi bile možne zadostiti potrebam moderne šole, razvijati v učenkah samostojnost okusa in fantazije za izvrševanje del, kar je pa seveda le takrat mogoče, ako se živi v stiki z napredkom svojega učnega predmeta, če se mu posveti vso svojo moč spoznavši njega važnost za življenje.

S kulturo človeštva raste potreba gospodinjanskega znanja. Ali s kulturo raste tudi potreba bojne urnosti? Ne trdim, da bi morda protibojna društva ali razsvetljenost nekih, visoko mislečih duš upognila v človeštvu bojaželjnost za obstanek. Upogniti jo bode pač morala druga sila — kultura. Ko doseže tehnika mnogo večjo strelno brzost in vsled nje na stotine km večjo strelno daljavo — bode skoro preprečena možnost mednarodnega bojevanja, ki se z današnjo kulturo pač ne vjema več, in zoper katero civilizirani svet z vso močjo in vnemo deluje. Vsakdanje potrebe za osebni obstanek bodo ostale vedno odvisne od narave. Za te potrebe bode skrbelo kot do zdaj gospodinstvo in njega znanje bode čim dalje bolj potrebno, dokler bomo živeli v družinah.

V mali meri gledamo vsak dan, kako hira blagostanje kmetov ali delavcev tam, kjer je nevedna, nerodna gospodinja voditeljica hiše. In ne vzraste morda iz modrega gospodinjstva blagor družine? Ni li ono izvor in podlaga kulturnega napredka, socialnih razmer ljudstva? Zakaj bi mu torej šola ne darovala večje pozornosti?

Vsled nepopolne omike, ki vsposobi žensko bitje biti učiteljica ženskih ročnih del, spoznamo, da se je temu predmetu dovolila le pozneje, milostno pot v ljudskošolsko znanost. Zgodovina metodike nam to potrdi.

Okrog leta 1850. do 1860. so še učile v posebnih šolah ženska ročna dela dame brez vsake izkušnje ali izkaza za sposobnost učiti ta predmet. Pouk ni bil urejen. Vsaka učenka je delala kar je doma potrebovala, — kar je mati želela. Ker pouka ni spremljalo nikako predavanje, je postalo učenkam dolgočasno. Nemirne so postajale, in da je učiteljica umirila nemirne duhove, prinesla je knjige s seboj, knjige polne lepih povesti. Te povesti so se glasno čitale in v zanimanju za povest so učenke marljivejše opravljale svoje mukapolno, nezanimivo ubadanje zanj. Pri nas je vladala še druga metoda. Opazovala sem jo še na dveh šolah v letih 1894 do 1898. Ko je vstopila v šolo učiteljica se je začel moliti rožni venec in se je med delom molil do sklepa ure. Ne morem reči, če je ta metoda bolj škodljiva vernosti in pobožnosti ali ročnim delom.

Pozneje se je čitanje prepovedalo. Dolgčas in zaspanost sta se mesto njega vgnezdila v šolo. Delo ni šlo od rok. Na to se je ponekod dovolilo spodbujati k delu z darovi. V klopčič se je vpletel dar, katerega je dobila učenka, ko je ves sukanec porabila in z delom razmotala. Pri nekaterih učenkah je bilo to spodbudljivo, a druge, bolj živega duha, katere je dolgo-trajno delo razdražilo, so začele razkopavati klopčič in so se takoj prepričale, kaj tiči v njegovi sredini skrito. Potem je seveda marljivost pešala, ker je ni več zbujala ne radovednost in ne veselje. Tudi to se je prepo-vedalo. Obvladalo je mnenje, da tiči vzgojni moment ravno v prisiljevanju otroka k marljivemu, zaspanost zbujajočemu vbadanju zanj. To prema-govanje, ta vztrajnost, bi namreč moralo jačiti značaj, vzgojiti.

Kmalu pozneje se je uredil pouk strogo sistematično. Znanje se je razdelilo na posamezne razrede ali šolska leta ljudske šole. Želje doma niso obvladale več pouka, nastali so učni načrti. Metodo, kakor tudi uvrstitev tvarine za posamezne razrede so pomagali izdelati možki pedagogi. Predmet je dobil reformo, pod katero se tudi ni mogel razvijati. Oživali so vzorčni traki, na katerih se vidi natančno metodična pot poučevanja. Začelo se je šivati, plesti in kvačkati za metodo, za razvidno, genetično pot, katero hočemo povsod označiti, a za življenje, za dom že 70 let ne delamo več. Vse pripoznanje onim, ki so otvorili predmetu pot v ljudsko šolo in ga uredili ter mu podali neko metodo, pa zašli so pot, ker so iztrgali ta pouk iz tal, na katerih bazira, iz doma.

Vendar si je ta metoda hipoma osvojila obstanek v ljudskih šolah vseh držav. V naši slovenski domovini se deluje za procvit te metode najbolj na Primorskem. Tam so delali že pred 20 leti zaznamovalnike, na kojih so se vrstile črke po genetičnem redu, kar na Štajerskem do danes še nisem videla. Na Kranjskem nam je darovala pl. Rezenberg metodične knjige v duhu te metode. Štajerska je najbolj zaostala; saj se tu nahajajo cele šole, v katerih se ročna dela niti ne uče. Mnogo je pa takih, kjer se o opisani metodi malo ve. Dela se, kar je obče v navadi delati v ljudski šoli brez vsake svrhe. Ta razlika v sosednih deželah ima svoj povod, ki bi se dal lahko statistično potrditi. Sloni na zanimanju, ki so ga avtoritete podarile našemu predmetu.

Za metodo zadnjih 30 let se zna morda ogreti metodik; dete je ne more umeti in se je oprijeti z veseljem, ker mu ravno ona krade najlepše ure življenja v izvrševanje za njegov razum popolnoma nepotrebnih reči. Ta „nepotrebnost“ me sili omeniti tukaj še eno točko, ki se naglaša v raznih tozadevnih spisih in ki ovira dosego učnega smotra. Toži se vobče, da učenke ne donajajo materiala, ki je potreben za pouk. Ni temu morda kriva tudi metoda? Ona hoče povsod obdržati svoj značaj, ne sklene nikaškega kompromisa z domom in evo nesreče: dom ji napove bojkot. Del tega nedostatka leži v metodi, veliko pa tudi v učiteljstvu, ako ne zna prikrojiti metode lokalnim razmeram. V ljudstvu se najde mnogo zanimanja in veselja za naš predmet. Matere so ponosne na izdelke svojih hčerk. Mogoče so res taki kraji, kjer so starši proti nakupovanju potrebnega. Smelo trdim, da je temu kriv pouk a ne ljudstvo. Ako bomo za življenje delali in vzbujali zanimanje za to delo, ne bo tvarine manjkalo. Iz svoje prakse ne morem trditi, da bi hodile deklice brez dela v šolo, čeravno sem učila jako siromašno ljudstvo. V času, ki sem ga imela na razpolago (izven šolskih ur) za popraviljanje, pripravljanje in pregledovanje med ukom izdelanega, sem s težavo rešila svojo nalogo, toliko šivanih predmetov se je nakopičilo v vsakem tednu. Opazovala sem, da se za ročna dela mnogo rajše daruje denar nego za učila drugih šolskih predmetov. Platno za srajce, ali blago

celo za bratov predpasnik mati gotovo rajši kupi nego drago, „Drugo nemško vadnico“. Par sirot pa, ki si morda ne more oskrbeti tvarine, ne smemo upoštevati. Dobrih src tudi ne manjka na svetu. Posebno ljubi mladini so naklonjena in rada pomagajo kaki morebitni revščini.

Dolžila sem v zadnjih stavkih metodo, češ, ona je kriva, da deci primanjkuje zanimanje za ročna dela. Kako pa bi bilo mogoče izboljšati metodo, jo nadomestiti s tako, ki bi naučila deco izvrševati dolgotrajna dela, danes v dobi naglosti, in bi obenem vzdržala pri dolgem delu živo zanimanje?

Ali res ročna dela ne nudijo drugo nego trud? Ni morda najti v njih nekaj, kar razveseljuje srce? Odrasla žena se veseli, ko izvrši delo po lastnem okusu, lastni kompoziciji. Zakaj bi metoda ne pokazala otroku pota do takega veselja, ki bo potem lahko povod vztrajnosti pri delu, sila, s katero otrok sam teži po napredku v začetem uku!

Na podlagi sličnih idej so se drugi učni predmeti že reformirali. Omenim na prvem mestu prekucijo v pouku čitanja. Kako se obsoja verbalizem pri jezikovnem pouku! Nauk v tujih jezikih ne sloni več na priučevanju stotin besed na pamet. Kako reformo pa je omenjena ideja podelila pouku v risanju! Ne rišejo se več polni zvezki ravnih črt, potem krivih črt itd., riše se to, kar je otrokova dušna last, to ga zanima in zanimanje ga sili k opazovanju, ono pa po z veseljem izvršenih vajah do ročnosti v narisavanju predmetov. Razne ubode na šivanih uzornicah bi pač smeli primerjati z ravnimi črtami v risankah prejšnje dobe, zaznamovalniki s svojimi kakor v slovnici urejenimi abecedami pa s spisi, kakor so se prej prepisavali s table v spisnice, ali pa z vokabelni raznih slovnice za nam tuje jezike. Do prevrata, ki so ga doživeli večinoma že vsi drugi učni predmeti, so tedaj došla zdaj ročna dela. Reforma učnih načrtov se bode vršila v tem duhu. Toda ona sama ne more oživeti predmeta, ki je mnogo bolj kot drugi učni predmeti zaostal za časom, ker se ga je mnogo premalo upoštevalo. Treba bode učne načrte v praksi uporabljati na podlagi primerne metode, treba bode učnih moči, ki bodo znale delovati v tem duhu, treba bode končno organov, ki bodo to delovanje nadzorovali, spodbujali in mu pomagali do ugleda, ki ga zasluži po svoji važnosti za življenje.

3. Nadzorstvo.

Največje preziranje se je izrazilo ročnim delom s tem, da se niso nadzorovala. S tem preziranjem se je njih pomen za življenje tajil, se je preprečil njih razvoj, so se pač ročna dela postavila na žalostno stališče, da mora pritožba zbujati delovanje na tem polju. Več ali manj je krivo vsem opisanim nedostatkem metod in drugih razmer, ker se ta pouk ni nadzoroval. Kaj pomaga gospodarju najeti delavce, jim odkazti delo — potem pa

oditi in nikdar več vprašati, se je li delo izvršilo ali ne, so delavci zaslužili plačila ali ne. se je li morda preprečilo njih napačno naziranje o izvrševanju naročenega dela. Baš nepovoljni uspehi pri ročnih delih nam dokazujejo, kako imetnega pomena je nadzorovanje.

Tudi najpridnejšemu in vestnemu delavcu gine veselje do umnih poizkušanj na polju njegovega delovanja, ako ve, da se za vse njegovo prizadevanje nihče ne zmeni, da se njegov trud poplača s preziranjem, češ: ti in tvoje delovanje se mi zdita nepotrebna na svetu. Pri ročnih delih ni le slabo, ampak mnogo dobrega ostalo skrito in ni našlo pota v javnost vsled tega, ker ni bilo nadzorstva.

Šolski zakon zapoveduje nadzorovanje učiteljstva na ljudski šoli. Nadzorujejo se strogo napredki glede vseh predmetov. Sklicujejo se konference za izboljšanje metod in povzdigo šole po raznih učnih predmetih. Le ročna dela se ne nadzorujejo; o njih se v nobeni konferenci ne govori. Nastavljeni so v naših deželah izključno možki šolski nadzorniki, ki so povsem nevešči ženskih del. Nastavili so se brez sposobnosti za ročna dela. Vede se je upoštevala njih nevednost, tedaj so s tem oproščeni delovanja za razvoj tega predmeta, čeravno spada v njih delokrog, ker so nadzorniki za vse delovanje ljudske šole sploh. Po njih pozornosti za naš predmet jih razločimo v več vrst, čeravno lahko rečemo, da uživamo svobodo brez nadzorstva.

Prvi so tisti, ki v svoji veliki vnemi za šolstvo in v želji po vsestranskem natančnem delovanju, primejo v roke tudi kako metodiko ročnih del. Študirajo in kmalu imenujejo kak teoretičen del te knjige svojo dušno last. Oboroženi s to znanostjo stopijo v razred k nadzorovanju. Seveda se ne obnese tako kakor bi moralo biti. Nadzornik je na pr. zahteval, naj vsaka deklica, preden nastavi prvo nogavico, zmeri obseg svoje nogice in po tej meri naj preračuni, koliko bo treba zanj, ter naj sestavi teorijo nogavice. Lepa ideja, pa ravno tako neizvršljiva. Ko bi si bil kdo upal povabiti nadzornika, naj sebi začne nogavico in bi mu, v praksi neveščemu kakor deklica, ki plete prvo nogavico, raztegnil zanjke, tako da bi pri pletenju potem se zožil obseg za polovico, bi bil kmalu videl, da sama teorija ne obvelja pri ročnih delih. Seveda se nobena učiteljica ni prepričala o zanesljivosti te teorije. Kimale so, pri tem pa je vsaka rekla: „Vidi se, da sam ni nikdar delal, še manj pa poučeval ročnih del.“ Tak pouk pač ni bil nadzorovan; to nadzorstvo je bila prisiljena igra.

Drugi nadzorniki stopijo v razred s popolno zavestjo svoje nevednosti v tem predmetu, a ogledajo si dela, zapazijo katero dekle dela čedno in snažno ali katero dekle svoje delo zamaže, ter skušajo na podlagi ročnih del izvabiti iz otrok jezikovno ali katero drugo znanost. Če dekletce zna povedati, da drži v roki kvačko, da plete z bombažem, ki raste v južnih krajih na grmih in se pripelje k nam ter sprede v fabrikah, je pohvaljena učenka

in učiteljici se da priznanje, da se pri ročnih delih jako trudi celo s predavanji, ker otroci znajo vse izraze. Tak nadzornik tudi ni nadzoroval predmeta in se ni brigal zanj, ker mu je neznan. Zdi se mi njegov obisk v razred tak, kakor bi bil obisk neveščaka v kaki kovačnici. Na vprašanje, zakaj se mora železo razgreti in zakaj se ne bije po mrzlem železu, bi znal učenec odgovoriti, zato bi pa čul mojster pohvalo, kako dobro in umno uči svoje učence.

Še drugače je mogoče inšpicirati ročna dela. Nadzornik vpraša voditelja, če je učiteljica točna, če vzdrži disciplino in ko mu voditelj to potrdi, si reče: Storil sem, kar sem mogel storiti za ta predmet, ker več ne umem in se nočem smešiti z vstopom v razred; še manj pa se želim pokazati veščaka, kjer nič ne umem. To odkritosrčno postopanje pa ima tudi svojo slabo stran. Recimo, da dobi vodstvo šole v roke nepošten človek, ročna dela pa uči oseba iz njegove obitelji, ki ima po njegovi razsodbi nujnejša dela doma nego v šoli, potem bi se znalo zgoditi, da učiteljica delj časa ne prestopi šolskega praga, posebno ako bi še ljudstvo prikimalo, da ni treba zamuditi časa za izdelovanje takih nepotrebnih reči, kakor so ročna dela.

Da se na tak način ne bo mogel predmet razvijati, so postavodajalci menda koj uvideli. Sprejelo se je v šolski zakon sledeče: Die Landesbehörde regelt auch die Einsetzung und den Wirkungskreis des zur Förderung des Handarbeitsunterrichtes etwa berufenen Frauen-Komitees. — Si li moremo o tej ministrski določbi misliti, da daje ona deželam miglaj za potrebo spodbujevanja in nadzorovanja ročnih del po ženstvu, ki ume predmet in ve voditi učiteljstvo k daljni izobrazbi? Si li misli ude komiteja sposobne in plačane osebe, ki bi s svojim delovanjem segle v vse kraje dežele, in bi za svoje delovanje tudi bile odgovorne? Ali si pa moramo misliti ta komite, obstoječ iz ženstva, začasno sklican po deželni šolski oblasti zato, da hipno reši kako vprašanje o predmetu, ki ga možje ne umejo, ter se potem, ko je rešil načrtano mu nalogo, razide? Šolski in učni red tega ne pojasnjuje pri nas.

Ni mi znano, da bi se bil kje v naših deželah ustanovil ženski komite za ročna dela na javnih ljudskih šolah. Pač pa vem za take na privatnih zavodih, vzdržanih po raznih, politično delujočih društvi, ter na višjih izobraževališčih za ženska ročna dela, kjer ima komite med drugim nalogo, določiti premije tekmujočim učenkam. Toda ne morem misliti, da bi se tak komite zamogel postaviti na čelo javnih ljudskih šol; zakaj v tak komite se volijo dame, ki ne reflektirajo na plačo in si tudi ne dovolijo vprašanja po sposobnosti za tak posel; še manj bi se pa dale pritiskati k izvrševanju svoje častne službe. Takemu komiteju bi tedaj dežela ne mogla nalagati dela, določiti mu delokroga — to ni v smislu navedene določbe.

Čudno se mi zdi le to, zakaj ne vidimo nikjer in na noben način pri nas realizovane te določbe. Menim, da bi nam bila vendar lahko opora v

pridobitev večje veljave našemu stanu. Ne spimo torej več. Zahtevajmo, naj se naše delovanje presodi, naj se nam da po tej presodbi prilika skupno v konferencah delovati za njegov procvit. Izrazimo željo po ženskem nadzorniku v eni panogi ž. r. d. vsaj tako, kakor ga že ima naša sosedna Hrvatska.

Razvoj šolstva v postojnskem šolskem okraju za vladanja cesarja Franca Jožefa I.

(Konec.)

Na to šolo bo Postojna ponosna in z njo ves postojnski okraj — in to po vsej pravici. Saj je postojnski okraj prvi v vojvodini Kranjski, ki je zadostil § 5. deželnega zakona z dne 29. aprila 1873., ki zahteva, da mora imeti vsak šolski okraj vsaj po eno meščansko šolo. Z ustanovitvijo te šole povzpел se je postojnski okraj [glede ljudskega šolstva tako, kakor noben drug v deželi.

Kakor sem že prej omenil, so l. 1869. imenovali prve začasne okrajne šolske nadzornike, ki so pa le malo časa poslovali. To pa zaradi tega, ker je l. 1870. izšel deželni zakon o šolskem nadzorstvu. Na podlagi tega zakona je imenovalo c. kr. ministrstvo za uk in bogočastje nove okrajne šolske nadzornike za Kranjsko. Za postojnski okraj je bil imenovan Luka Hiti, katehet in bivši ravnatelj glavne šole v Vipavi, ki se je pa l. 1874. odpovedal nadzorniški službi. Nasledoval mu je Karel Demšer, nadučitelj v Senožečah, ki je opravljal to službo do l. 1877.

Dne 1. januarja 1877. je prevzel okrajno šolsko nadzorništvo v postojnskem okraju šolnik, čigar zasluga je pravzaprav, da šolstvo v tem okraju tako lepo napreduje in se razcvita.

Ta mož, ki vodi šolstvo že nad 31 let s takimi uspehi, s kakršnimi se more ponašati le malo okrajev v deželi, je naš blagi in velespoštovani gospod Ivan Thuma.

Ob njegovem nastopu je bilo v okraju 27 ljudskih šol s 36 razredi, a danes jih je z zasebno dekliško šolo v Trnovem 47 ljudskih šol z devetdesetimi razredi in ena meščanska šola s tremi razredi. Od ljudskih šol je 23 enorazrednic, 17 dvorazrednic, 1 trirazrednica, 4 štirirazrednice, od katerih ima ena 1 vzporedni razred, 1 petrazrednica s 3 vzporednimi razredi in 1 zasebna dekliška petrazrednica.

Od 46 ljudskih šol jih ima 38 šolske vrtove, ki služijo učiteljem in učencem za kmetijske poizkuse in dela.

Pouk v ženskih ročnih delih je uveden večinoma na vseh ljudskih šolah okraja.

Z malo izjemami so nastanjene vse šole v dostojnih, lepih poslopih; notranja oprava je večinoma povsod lična. Moderno prirejena so pa ona šolska poslopja, ki so se zgradila v novejši dobi. Najlepše in najmodernejše je cesarja Franca Jožefa I. ljudska šola v Postojni.

Tudi druge šole, za katere je delal načrte c. kr. okrajni inženir I. Jaksche, so sezidane prav dostojno po modernih predpisih. Gospod Jaksche vedno skrbi, da se učne sobe prirede tako, da ustrezajo vsem zakonitim zahtevam in, da dobe šolski voditelji stanu primerna in udobna stanovanja.

Da se šole v postojnskem okraju tako hitro razširjajo in gradijo za nje tako lepa poslopja, gre tudi čast in hvala šolskim občinam ter za šolo vnetemu prebivalstvu, ki se ne ustraši truda in ogromnih stroškov, dobro vedoč, da denar, izdan za šole, ni zavržen, ampak da jim bo donasal obilih obresti pri njih potomcih.

Postojnski okraj ima tudi mnogo šolskih dobrotnikov, ki so k razvoju šolstva veliko pripomogli in še pomagajo. Omenim le nekatere.

1. Pokojni kurat Anton Bregenti na Vrhpolju pri Vipavi je zapustil vipavski šoli 6000 gld. Od obresti te glavnice se je plačeval do novih šolskih zakonov tretji učitelj. Sedaj se pa uporabljajo obresti od te glavnice za poplačilo vsakoletnih šolskih stvarnih potrebščin.

2. Pokojni kurat M. Kopitar na Erzelju je zapustil isti šoli 1000 gld. Vsakoletne obresti so določene za nakup učil revnim učencem vipavske šole.

3. Pokojni dekan Jurij Grabrijan je na lastno prošnjo dobil dovoljenje, porabiti za šolsko stavbo v Vipavi 8000 gld. cerkvenega denarja, ki ga je vzel cerkvi na Gradišču in cerkvi sv. Marka v Vipavi, vsaki po 4000 gld.

4. Istotako se je po prizadevanju župnika Jurija Zorca dovolilo porabiti 8000 gld. cerkvenega denarja za šolo in kaplanijo v Hrenovicah.

5. Rajna gospa Marija Kalister je podarila šoli v Studenem 1000 gld. šolam v Trnju, v Orehku, v Matenji vasi in Senožečah po 600 gld., šoli na Colu 300 gld. in šoli v Postojni 200 gld.

6. Lekarnar Andrej Gottsberger je kupil šoli v Postojni tedanji šolski vrt na Soviču.

7. Janez Kalister je podaril šoli v Slavini in Št. Petru šolski vrt in stavbni prostor za šolo.

8. Anton Dekleva iz Gradca je podaril šolski občini v Postojni 15.000 gld. v svrhu nakupa stavbnega prostora za novo šolsko poslopje.

9. V isti namen so podarili: Josip Gorup iz Reke 5000 gld.

10. Franc Kalister iz Trsta 1000 gld.

11. Ivan Fajdiga iz Postojne 1000 gld.

12. Posebno velika šolska dobrotnika sta Franc Kalister iz Trsta in Josip Gorup iz Reke. Za 40letnico vladanja presvetlega cesarja Franca Jo-

žefa I. sta sezidala v Slavini ob svojih stroških krasno šolsko poslopje s tremi učnimi sobami in stanovanjem za šolskega voditelja.

Naštel bi lahko še mnogo drugih dobrotnikov, ki podpirajo šolstvo v okraju, a naj zadostuje to.

Dolžnost pa mi je, spominjati se največjega dobrotnika ljudske šole: Nj. Vel. presvetlega cesarja Franca Jožefa I.

Ni je šole v okraju, ki ne bi bila prejela večje ali manjše podpore za zgradbo šolske stavbe ali za nakup učil iz radodarne roke Njegovega Veličanstva. Zato mora biti ves okraj posebno hvaležen preblagemu vladarju.

Od 7524 otrok postojnskega okraja, godnih za šolo, ne obiskuje danes šole le še 241 otrok (3,2%) in sicer zaradi velike oddaljenosti 133 in, ker niso nikamor vsolani 108 otrok.

Te številke jasno kažejo, kako lepo se je razvilo šolstvo v postojnskem okraju za vladanja presvetlega cesarja Franca Jožefa I.

Če še pripomnim, da imajo vse šole bogate zbirke predpisanih učil in dobro založene knjižnice z vezanimi knjigami, moramo ponosno vzklikniti: „Lep napredek!“

Za ta napredek pa se moramo v prvi vrsti zahvaljevati veliki dobroti, skrbi in modrosti svojega prosvetljenega vladarja, ki je tudi v kritičnih časih vso svojo očetovsko pažnjo obračal na razvoj ljudskega šolstva.

Saj je povodom slavnostnega izprevida šolskih otrok dne 21. maja 1908. na Dunaju rekel: „Najljubši na svetu so mi dobri otroci!“

Res, dober otrok je veselje staršev in učiteljev, dober otrok je ponos občine, dober otrok postane enkrat močan in trden steber države, ki bo vselega srca rad dal, če bo treba, kri in blago za domovino, za cesarja in preslavni cesarski rod. —

Da pa bodo naši otroci res dobri, jim je treba dobrih in takih učiteljev, ki jih ne bo trla skrb za obstanek svoj in svoje družine.

Pri koncu sem. Rečem pa še to: Sedaj, ko preteklost zagrinja stoletja pol in let deset, odkar je sedel na staroslavni prestol Nj. Veličanstvo presvetli cesar Franc Jožef I., knez miru, pospeševalec prosvete, človek najplemeniteljših lastnosti

kličemo Mu vsi: živi,
naš cesar, Oče ljubeznivi;
tja do življenja skrajnih mej
Bog slavno vodi ga naprej!

Opomba. Viri, iz katerih sem nabiral podatke za ta referat so:

1. Helfert: Die österreichische Volksschule III. Band.
2. Der österreichische Schulbote - Wochenblatt - Jahrgänge 1860-1864.
3. „Učiteljski Tovariš“ od leta 1860. dalje.
4. Postojnsko okrajno glavarstvo.
5. Jos. Apih: Slovenci in 1848. leto.
6. Jos. Apih: Ustanovitev narodne šole na Slovenskem. Letopis „Slov. Matice“ za leto 1894. in 1895.
7. Več podatkov iz novejša dobe so mi oskrbeli g. c. kr. okr. šol. nadzornik J. Thuma in nekateri tovariši.

Književno poročilo.

Ocena.

Poviest gimnastike tako se nazivlje nova hrvatska knjiga v 8° obliki s 184 stranmi in ceno 1-50 K od znanega in priznanega pisatelja v telovadni stroki, dr. Fr. Bučarja. Zgodovina telovadbe je to, zgodovina sestavnega, smotrenega telesnega vežbanja. — Da, še več, v nekaterih odstavkih nam pisatelj v živih črtah predločuje telovadbo kot nujno sestavino vsestranskega kulturnega življenja v narodu; telovadba je tako v zvezi z ostalimi kulturnimi činitelji kakor vzrok in posledica. In ta poglavja, kjer se ne popisuje samo, temveč se drži dosledno genetično razlagajoče metode, so baš najboljše.

Pisatelj nas vede iz onih malo jasnih predzgodovinskih dob najpreprostejših prvotnih življenskih oblik človeške družbe (ribarstvo, lov, nomadsko življenje) v agrikulturno dobo, ko dobi človeštvo stalna bivališča. Odtod nas pelje v Atene, Olimpijo in Sparto, k onemu ljudstvu, ki je samo iz sebe izrastlo v mogočen, vsestansko razvit in organiziran narod, kateremu je bila gimnastika eno izmed glavnih vzgojnih sredstev. Grku je ljubezen do gimnastike vse: etičnost, spoštovanje in češčenje božanstev in osebito ljubezen k narodu. Bistvo notranjega življenja pri Grkih je naturalizem in racionalizem. Pisatelj izhaja odtod, temu pojmovanju ostaja zvest, morda bi se dalo to stran še bolj poudariti, ker sta ravno te dve temeljni strani grškega svetovnega naziranja nujni antecedens, da je ta narod tako visoko cenil sestavno vežbanje telesa, da je grška država videla v krepki grški mladini svobodo domovine, katera je bila Grku najvišja svetost. Za to grška država ni nikdar štedila denarja, če je bilo treba pokriti iz državne blagajne troške za krasno opremljene javne telovadnice in vežbališča.

Srednji vek ljubi nadnaravnost, manj premišljuje in več veruje, ta svet mu je samo kratki, prehodni prostor solza, življenje brez vrednosti, same priprave za življenje onkraj groba. S tem naziranjem na svet je bilo seveda nujno spojeno zaničevanje vsega, kar nas vleče k naravi in temu življenju. Asketično življenje je ideal popolnosti. Naravno je, da ta doba ne nudi predpogojev za gojitev telovadbe. Viteštvo in turnirji so verskega izvora, obdelani so na široko.

Reformacija in humanizem zbudita zopet potrebo skrbi za krepko in lepo zunanost. V novem veku se pisatelj pazno ozira na vse pojave telovadnega gibanja med Slovani, kar je treba šteti pri knjigi za posebne prednosti. Poznamo podobne knjige v neslovanskih jezikih in te poznajo samo lastni narod.

Nacionalno gibanje in nastoj prvih narodnih telovadnih organizacij imajo morda preveč popisujočo obliko, sicer pa je 19. stoletje prav skrbno obdelano. Povedano je tu vse, kar se more povedati na omejenem prostoru nekoliko strani. Novo narodno gibanje začetkom 19. stoletja stvarja pri vseh narodih težnjo po krepkih telesih in trdnih značajih. Dela se sestavno proti telesni in duševni degeneraciji. Na zunaj dobi ta težnja konkretnega izraza v nacionalnih telovadnih društvih, ki se posebno hitro in vsestransko razvijajo v drugi polovici 19. stoletja. Silnejši narodi stvorijo svojim krajevnim odnošajem, načinu življenja odgovarjajoče telovadne sestave (Norvegija, Švedija, Belgija, Francija, Nemčija). Fügner in dr. Tyrš sta tvoritelja češkega

telovadnega sestava, ki se polagoma uvaja pri ostalih Slovanih, danes tudi že pri Rusih.

Podobno skrb kakor narod za svoje sonarodnjake prevzela je moderna država za svoje državljane in uvedla šolsko telovadbo. V tem smislu je tudi sestavljena jasno in pregledno nova knjiga dr. Bučarja.

Kam uvrstiti sport?

Dobra stran knjige so številne ilustracije, samo če bi bile nekatere boljše izdelane. Toda ne zamerimo pisatelju oziroma založniku, ker vemo, da bi se z novimi klišeji dvignila znatno cena knjigi.

Pisatelj je uporabil najboljšo in najnovejšo literaturo. Knjiga je splošno dobra, za nas Slovence pa izredne cene, ker je prva knjiga te vrste pisana v nam splošno pristopnem jeziku. Treba jo je toplo priporočati. Dobi se na autorjev naslov v Zagrebu.

Dr. P. Pestotnik.

Novosti.

Učne slike za ponavljalne šole ozir. za kmetijsko-nadaljevalne šole. Uredil, izdal in založil Ljudevit Stiasny. Cena 3 K. 1909. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. Strani 272.

Predavanje učiteljev krškega in litijskega okraja v šolskem letu 1908/09. — Izdal in založil Ljudevit Stiasny. Cena 1 K 30 h. V Ljubljani. 1909. Natisnila „Katoliška tiskarna“ v Ljubljani.

Učiteljstvo krškega in litijskega okraja se nekaj let sem že odlikuje po izredni pridnosti na šol.-literar. polju, katero vsestransko pospešuje c. kr. okr. šolski nadzornik g. Ljudevit Stiasny. Tudi navedeni dve knjigi sta plod neumornega stanovsko-zavednega delovanja učiteljstva omenjenih šolskih okrajev in delata vso čast tako spisovateljem kakor izdajatelju in založniku. Želimo jima prav mnogo kupcev.

„**Naša bodočnost**“ list za šoli odraslo mladino. Ta list izhaja 15. dan vsakega meseca in velja vse leto 2 K 50 v. Naslov: Upravištvo: „Naša bodočnost“ v Ljubljani. V svoji zadnji, 8. številki ima list sledečo vsebino: Krivic: Alkoholizem in abstinenca, Plemič: Ustavoznanstvo, Skozi puščavo, Prirodoslovni paberki, Mladinski glasnik, Listek. Ta list je prav primeren za društva in v njem bo od časa do časa tudi kako poročilo o delovanju „Zveze narodnih društev“. Naj si torej narode naša društva ta mesečnik, v katerem je najraznovrstnejšega čitiva!

Razgled.

Listek.

Na severnem rtiču. Ali je bil res na severnem rtiču? Tako vprašuje ves svet.

Ubogi dr. Cook! Več kot dve leti se je drsal po večnem ledu proti severnemu rtiču, sedaj, ko se je srečno vrnil, mu pa ljudje nečejo verjeti, da je res dosegel svoj cilj in da je resnično na severnem rtiču razvil zastavo Združenih držav ameriških.

Skoro tisoč let že mislijo ljudje na to, da bi dosegli severni rtič. Koliko ljudi je za to idejo že trpelo, koliko jih je že šlo v smrt. Danes že več ni mogoče naštetih vseh tistih, ki so poskusili čez večni led dospeti do one točke. Severni rtič ima že svojo dolgo vrsto mučnikov.

Prvo ekspedicijo na severni rtič je vodil Thoral leta 1002. On je bil prvi, ki je našel rod Eskimov, ki so seveda pogumnega moža hitro ubili.

Petsto let pozneje, namreč leta 1501. se je odpravil Costeal na pot, da bi našel najkrajšo zvezo z Indijo, a zašel je na sever in se ni več vrnil.

Leta 1533. sta se odpravila Willoughley in Durforth, da bi prodrli do severnega rtiča. Čez več kot dvajset let so našli njiju trupli.

Rikard Chaneellor se je odpravil na severni rtič leta 1555. Takratni znanstveniki so sanjali, da morajo biti na severnem rtiču ogromni zakladi. Chaneellor je šel iskat zlata in je našel smrt.

Leta 1578. se je smeli angleški pomorščak Froshuber odpravil s 15 ladjami na severni rtič. Njegovi spremljevalci so večinoma pomrli. Froshuber se je pač vrnil, a prinesel je seboj smrtno bolezen, ki ga je kmalu vrgla v grob.

Leta 1597. se je vrnil s take ekspedicije Humphrey Gibert le za toliko časa, da je na domačih tleh umrl; njegov tovariš Parmenius je že poprej zmrznil.

Leta 1606. se je odpravil John Knight na severni rtič in se ni več vrnil.

Leta 1608. je priredil tako ekspedicijo znameniti Hudson. Daleč gori v Grenlandiji so se mu uprli njegovi spremljevalci. Niso hoteli več ž njim. Zapustili so ga na večnem ledu. Ali je zmrznil, ali je umrl lakote, ali so ga požrli medvedje?

Leta 1721. so Barlow, Knight in Vanghan napravili ekspedicijo. Na ladji je bilo 37 oseb; vrnil se ni nihče.

Leta 1735. je šel poročnik Lassenius z 52 tovariši isto pot. Skorbut jih je vse pokončal.

Leta 1741. je napravil tako ekspedicijo Behring. Vrnili se ni nihče.

Leta 1819. sta šla na to pot Franklin in Hood, leta 1833. Jules de Blosseville, leta 1854. Bellot — a nobeden se ni vrnil.

V letih 1881. do 1883. je vodil veliko ekspedicijo na severni rtič Greely; večina njegovih spremljevalcev je umrla.

Končno se je leta 1896. Andrée v zrakoplovu odpravil na severni tečaj in svoj smeli poskus plačal z življenjem.

Koliko je še drugih, ki so se udeležili različnih ekspedicij na severni rtič in našli tam le grob v večnem ledu.

Koliko jih je pa šele, ki so napravili take ekspedicije, a se vrnili srečni in zdravi.

Do severnega rtiča pa do sedaj ni prišel še nihče.

Dr. Cook je resen znanstvenik, ki je bil že vodja različnih velikih ekspedicij. Sedaj se je vrnil s svoje ekspedicije na severni rtič. Odsoten je bil dve leti. Slovesno zatrjuje, da je dosegel svoj cilj, a ljudje mu nečejo verjeti.

Cook je po pravici ogorčen. Zakaj verjamejo ljudje Stackletonu in Pearyju, da sta dosegla južni rtič in zakaj ne njemu, dasi ima za svoj uspeh ravno take dokaze, kakor ona dva.

Čudno je, da najbolj neverni Tomaži so ravno Amerikanci. Nemo propheta in patria? Mislim, da igra pri tej nevernosti največjo vlogo — zavist. V Ameriki je na tisoče ljudi, ki se pripravljajo na razkritje severnega rtiča; ti so v strahu, da ji je Cook pripravil ob bodočo slavo, ob upanje, da se bo ves svet z njimi bavil in da bo tudi materijelna žetev bogato izpadla.

Ali položaj dr. Cooka je vsekako jako siten. Časte ga kralji in principi, znanstveniki in ministri, slave ga časopisi, a vzlic temu ga vprašujejo za dokaze, če je res dosegel severni rtič.

Cook se je razljutil in je vsem dvomljivcem sveta zaklical: „Če ne verjamate mojim besedam, pa pojdite na severni rtič; tam bodele našli kovinasto cev, v kateri so taki in taki dokazi, izpričujoči, da sem bil jaz res tam.“

Krepak je ta odgovor, izvrsten je, a kaj, ko je tako preklicano težko in nevarno iti na severni rtič.

Zanimivo, nad vse zanimivo je, kar pripoveduje dr. Cook kako je potoval čez večni led. Ljudje ga strme poslušajo, kar sapo zadržujejo — a naenkrat se prikaže na njihovih obrazih senca in na vseh ustnicah trepeče vprašanje: Ali je pa vse to tudi res?

O, da, prav hudo neprijeten je položaj dr. Cooka, zlasti ker je v njegovem poročilu nekaj nedostatkov in protislovij za katere od njega ni dobiti zadovoljujočih pojasnil.

Prav v tem času, ko je takorekoč ves svet imel v pretresu Cookovo poročilo o razkritju severnega rtiča in si skušal napraviti sodbo, jeli Cook res dosegel svoj cilj ali ne, pa je brzovav prinesel senzacionalno vest, da je ta isti cilj dosegel drug potovalec Robert Peary.

Tudi ta je znamenit raziskovalec Grenlandije in za njo ležečih doslej še nerazkritih delov sveta. Potoval je že opetovano po onih „pokrajinah“ in sicer dvakrat s Cookom. Skoro poldrugo leto je tega, kar se je odpravil na pot, da prodere kolikor mogoče blizu severnemu rtiču. Nič se ni slišalo ves čas o njem. Zdaj naenkrat je brzovavno sporočil, da je dosegel severni rtič in tamkaj razvil ameriško zastavo.

Ali je to res? se zopet vprašuje strmeči svet in zopet ga navdajajo dvomi, ki jih pa še ne more utemeljevati, ker je Peary še daleč gori v Grenlandiji in bo še preteklo nekaj časa, predno bo prišel med civilizirane ljudi in bo mogel podati dokazov za resničnost svojega poročila.

Če pa severnega rtiča nista dosegla ne Cook in ne Peary? Potem ga pač doseže kdo drugi.

Živimo v času, ko dosega človeški duh takorekoč dan na dan nove triume. Kaj je človeški duh s pomočjo znanosti vse dosegel v tem času, ko je postala znanost svobodna in se otresla slehernega cerkvenega vpliva. Prave čudeže je ustvarila znanost: Iznajdbe, zaradi katerih bi bila cerkev svoje dni sežgala nebroj ljudi kot čarovnike, in razkritja, ki jim kaj enakega od Kolumbovega časa ni dobiti primere. V tem delu in njega veličastnih uspehih se vidi moč in velikost človeškega duha in dokaz, kako vzvišeni ideali navdajajo prav sedanjí rod.

F. R. „Slov. Nar.“

Pedagoški paberki.

Razmerje med učiteljem in učenci. — V katerem razmerju, dragi, mladi tovariš, stojiš s svojimi učenci? Ali si se jim zavezal v preteklem šolskem letu, da ti morajo biti hvaležni? Ali si čutil ž njimi, kadar so se radovali, kadar so žalovali? Si se oziral na njihovo telesno zdravje, na slabo nadarjenost, na žalostne domače razmere? Ali si čislal vsakokrat dobro voljo nenadarjenega učenca, če tudi je izostal zaželjeni uspeh? Ali je bil vedno poznati dober tvoj namen, kadar si kaznoval? Ali si bil vseskozi pravičen napram vsakemu učencu, istotako med vsakdanjim delovanjem v šoli, kakor končno pri kvalifikaciji? —

Kronika.

Izposobnostni izpiti za ljudske in meščanske šole se pričnejo v Mariboru dne 8. novembra 1909. Prošnje je vposlati do 31. oktobra.

Gospodarske šole v Avstriji. Leta 1907/08 je bilo v Avstriji 175 gospodarskih šol z 8563 dijaki. Od teh so bile 3 visoke s 1077 dijaki, 3 akademije, 9 srednjih šol, 5 višjih gospodarskih šol, 2 višji vinogradniški šoli in 1 višja pivovarska šola za 1874 dijakov. Dalje je 41 kmetijskih šol s celoletnim poukom, 80 z zimskim poukom, 11 nižjih gospodarskih šol, 17 mlekarskih in gospodarskih, 24 nižjih šol za hmeljarstvo, vinogradništvo itd. ter 2 pivovarski šoli.

Radi hujskanja prebivalstva proti učiteljem je okrožno sodišče v Roveretu na Tirolskem dne 23. avgusta obsodilo kurata v Brionu, don Plothegerja v petmesečno ječo.

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137 × 73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K.

Če se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

V najinem založništvu je izšla:

VOJVODINA KRANJSKA

Izdava A za šole:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom in dodanim pojasnilom zemljepisnih znamenj.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Visoki deželni svet kranjski je z razpisom z dne 25. maja 1907, št. 2463, odobril in pripustil to učilo v uporabo kot razredno na ljudskih in meščanskih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Vsi nariski, izvršeni na 18 listih, so risani v merilu 1 : 75.000. — Velikost 87 × 60 cm.

Torej ponazorujejo po minimalnem načrtu za zemljepisni pouk v ljudskih šolah izbrano učilo v taki velikosti in preglednosti, da ga vsi učenci vsega razreda lahko na daljavo čitajo.

Cena 10 K.

Izdava B za učence:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Izbor učiva se naslanja doslovno na podrobni učni načrt, ki ga je odobril c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dne 27. decembra 1903, št. 2791, in ki velja kot normativ za domoznanski pouk v četrtem šolskem letu 2-, 3-, 4- in večrazrednih ljudskih šol. Z razpisom vis. c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega z dne 28. januarja 1908, št. 468, je to delo odobreno kot učilo na ljudskih in meščanskih šolah.

Cena 1 K.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček, Domače ognjišče.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 2632/I.

V mariborskem političnem okraju namesti se služba okrajnega pomožnega učitelja z rednimi dohodki po prvem krajnem razredu stalno, eventualno začasno.

Redno opremljene prošnje vposlati je okrajnemu šolskemu svetu mariborskemu, do 15. septembra 1909.

Dokazati je usposobljenost za pouk v obeh deželnih jezikih.

Okrajni šolski svet mariborski, dne 11. avgusta 1909.

Predsednik : Attems.

Štev. 633.

Na sledečih v III. krajevnem razredu stoječih ljudskih šolah in sicer :

Na trirazredni ljudski šoli na **Bučah**, na dvorazredni ljudski šoli v **Polji**, na enorazredni ljudski šoli v **Virštanju** so popolniti z začetkom šolskega leta 1909/10 mesta učiteljice s formalno sposobnostjo za ženska ročna dela, z normalno remuneracijo za vsako imenovano šolo po 260 K z zavezo poučevati na vsaki imenovani šoli po 5 ur na teden in skoz celo leto naprej.

Prošnje za te službe vložiti je pri dotičnem krajnem šolskem svetu do 30. sept. 1909.

Okrajni šolski svet Kozje, dne 30. avgusta 1909.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.